

Vestfold og Telemark MDG Program 2023

Innhold

Vestfold og Telemark – en region for framtiden	2
Hovedsatsinger	2
Slik leser du programmet	3
Natur	3
Utdanning	5
Kulturliv	7
Samferdsel	8
Næringsliv og energi	9
Areal	12
Landbruk	12
Skogbruk	13
Helse og livskvalitet	14
To fylker – én region	16

Miljøpartiet De Grønne

Miljøpartiet De Grønnes mål er et medmenneskelig samfunn i økologisk balanse. Økonomien skal underordnes sunne økologiske prinsipper og fremme fred og rettferdighet både lokalt og globalt. Livskraftige lokalsamfunn, i hovedsak basert på lokale ressurser, er en forutsetning for å nå målet.

– Miljøpartiet De Grønnes vedtekter §1

Vestfold og Telemark – en region for framtiden

Det er urolige tider i Norge og verden. Ved inngangen av en ny fylkestingsperiode opplever vi økende forskjeller i samfunnet, økte priser på strøm og dagligvarer, krig i Europa, stadige etterdønninger av pandemien og klimaendringer som allerede lar seg merke.

I Miljøpartiet De Grønne i Vestfold og Telemark, som arbeider på tvers av de to fylkene, er vi optimister og ser et stort rom for å kunne utvikle regionen vår til det beste for alle som bor her. Fra Færder fyr til Gaustatoppen, for barna, for dyr, planter og insekter og for bonden, lærlingen og tannlegen.

Vår region står for en vesentlig del av matproduksjonen i Norge, huser noen av landets største industriaktører, inneholder to marine nasjonalparker – og deler av selveste Hardangervidda –, forvalter unik kulturarv, utdanner 15 000 videregående elever i året og knyttes sammen av mer enn 3000 kilometer med fylkesvei. I alt dette, og mye mer, har fylkeskommunen en rolle.

Fylkeskommunens samfunnsoppdrag er å være en demokratisk arena, tjenesteyter, myndighetsutøver og samfunnsutvikler. Som fylkestingspolitikere er det vår jobb å sikre at fylkeskommunene i Telemark og Vestfold bruker sin rolle og sine ressurser til å løse sin del av dagens utfordringer på en måte som også bidrar til å løse utfordringene vi vet vil komme i framtiden.

Miljøpartiet De Grønne mener at vi kan skape en bedre framtid hvis vi stopper klimakrisa, bygger et samfunn som respekterer naturens tålegrenser og fordeler ressursene mer rettferdig, både globalt og lokalt. Slik sikrer vi gode liv for alle, for alltid.

Hovedsatsinger

Miljøpartiet De Grønne vil de kommende årene ha følgende hovedsatsingsområder i Telemark og i Vestfold:

1. **Naturvennlig arealforvaltning.** Herunder ambisjon om full arealnøytralitet i 2030, restaurering av Oslofjorden som økosystem og å verne 30% av naturen innen 2030, i samarbeid med kommuner og andre.
2. **Kultur, frivillighet og mangfold.** Herunder å styrke kulturbudsjettet og gi flere frivillige lag og organisasjoner tilgang til støttemidler, samt fremme en mangfoldig fylkeskommune gjennom inkludering og universell utforming.
3. **Kollektivtransport, gange og sykkel.** Herunder økt fremkommelighet med sykkel og til fots og et bedre og billigere kollektivtilbud for å muliggjøre klimavennlig arbeid og bosetting i hele fylket.
4. **Trivsel på videregående skoler.** Herunder å styrke laget rundt eleven, arbeid mot mobbing, og elevinitierte klima- og miljøtiltak på skolene i regi av elevrådene og fylkeskommunene.
5. **Energi.** Vi vil jobbe for å øke egenproduksjonen av energi i industri og næringsliv, ved solcellesatsing eller annen energiproduksjon på arealer som allerede er nedbygd. Samt jobbe for reduksjon av energibruk, og gode løsninger for nullutslippsteknologi.

Slik leser du programmet

Vi har delt programmet inn i åtte kapitler som speiler fylkeskommunenes ansvarsområder. Her ser du hva vi vil jobbe med på kort og lang sikt. Vi er nødt til å ha et lengre perspektiv enn fire år om vi skal få til de nødvendige endringene samfunnet vårt må gjennom.

Natur

Vår region har en fantastisk og mangfoldig natur, med Hardangervidda i nord og en frodig kystlinje i sør, med både alpine og varmekjære arter, fra bøke- og eikeskog til taeskog, fuktige bekkekløfter og åpne kulturlandskap. Og ikke minst har vi de marine nasjonalparkene og skjærgården, grunnlag for matauk, næring og rekreasjon gjennom generasjoner. Mange av disse naturverdiene er truede, og enkelte dyre- og fiskebestander i fylket er så presset at de trenger akutte gjenoppbyggingstiltak.

Dyr og planter sine levesteder, både i villmarka og i våre nærnaturområder er utsatt for mange små og store inngrep, en bit-for-bit-nedbygging som til sammen utgjør en del av den globale naturkrise.

Langs kysten vår har lang tids overfiske og forurensing gitt kollaps i viktige fiskebestander som torsk.

Skal vi ha levende og mangfoldig natur også for generasjonene som kommer, må den tas vare på nå.

Fylkeskommunen og fylkestinget har en sentral rolle i flere forvaltningsfelter som påvirker naturen vår – for eksempel bygging og stell av transportnett, tilrettelegging for friluftsliv, næringsutvikling, konsesjoner til fiskeoppdrett og minikraftverk, den overordna arealplanlegginga i fylket og høringer på arealinngrep i kommunene, bygging og drift av store offentlige bygg til skole og administrasjon, bystrategier, kulturminnearbeid og ivaretaking av vannmiljø, jordvern og barns interesser.

I 2022 fikk Vestfold og Telemark MDG gjennomslag i fylkestinget for målet om full arealnøytralitet innen 2030. Arealnøytralitet betyr at man skal ta vare på eksisterende naturområder, og dersom andre viktige samfunnshensyn tilsier at enkeltområder skall bygges ned, skal de alltid erstattes med naturrestaurering i nærheten, slik at naturen får tilbake det som har gått tapt.

Miljøpartiet De Grønne vil:

1. At fylket raskt må lage en strategi for å trygge naturmangfoldet og viktige naturfunksjoner.
2. At alle fylkets areal- og næringsstrategier skal ta opp i seg det internasjonale målet om at dyr og planter skal ha effektivt vern på minst 30% av arealene både på land, i vann og vassdrag og i havet, og skal vise hvordan dette kan nås i fylket innen 2030.
3. At fylket skal ha gode regnskap for ulike typer areal (natur, jordbruk, byggegrunn osv.), og strengt praktisere etablerte prinsipper om jordvern og forvaltningsprinsippene i Naturmangfoldloven om at alternative, mer naturvennlige lokaliseringer alltid skal vurderes.

4. Støtte moratorium mot nye store hyttefelt, og gjennom næringsutvikling- og reiselivsstøtte oppmuntre til mer deling av eksisterende hytter.
5. Gi kommunene faglig og juridisk bistand til å følge opp ulovlige terreng- og naturinngrep.
6. Fylkeskommunenes friluftsrådgivere bør bidra til kartlegging og rask fjerning av ulovlig oppsatte skilt, gjerder og sjikanøse stengsler i strandsonen.
7. Holde Skagerrakkysten og innsjøene våre fri for forurensende fiskeoppdrett, fylkeskommunen skal ikke tildele lokaliteter for nye, miljøskadelige åpne oppdrettsanlegg eller landanlegg uten fullrensing.
8. Være positive til at kommunene foreslår nullfiskeområder og andre marine verneområder.
9. At det jobbes aktivt med å ta vare på og reparere vegetasjonen i kantsonen langs bekker og elver, og i sjøen der det er spesiell fare for avrenning av partikler og næringssalter.
10. At regionen må jobbe aktivt for å nå de nasjonale målene om økt andel økologisk landbruk uten sprøytegiftbruk og for å unngå store næringssaltutslipp fra for eksempel høstpløying.
11. At ny kraftutbygging ikke skal ødelegge natur, og heller legges til gråarealer: allerede bebygde arealer der plassen kan utnyttes bedre.
12. At eksisterende verneområde gis sterkere vern, f. eks nasjonalparkene på land og i sjøen.
13. Støtte forbud mot bunntål og lysfiske innenfor grunnlinja og i vernesoner i indre Skagerrak som del av gjenoppbyggingstiltakene for de kollapsede fiskebestandene.
14. At fylkeskommunenes næringsapparat bidrar til å kompensere lokale yrkesfiskere for medvirkning til havvern, spøkelsesredskapsrydding og kunnskapsspredning om havmiljø.
15. At fylkeskommunen må vurdere klimaeffekter av terrenginngrep ved ulike typer utbygginger, for eksempel veier eller kraftanlegg i myrområder.
16. Styrke kartlegging og kunnskap om forekomsten av spesielt verdifull natur, planter og dyr i regionen. Naturkartleggingen bør i større grad være uavhengig av utbyggerinteressen.
17. Lage en handlingsplan for naturrestaurering i fylket, inkludert konkrete tiltak for å gjøre fylkeskommunale eiendommer mer naturmangfoldsvennlige.
18. At store dyr både på land og i sjøen gis plass, og at myndighetene legger tilstrekkelige ressurser i å forebygge risiko for konflikt med mennesker der store dyr ferdes.
19. Legge til rette for miljøvennlig reiseliv som vandring, padling og sykling, både i felt, i turistinformasjon og gjennom tilrettelegging av kollektivtilbudet.

20. Fylkesveiene skal ha insektsvennlig kantslått, sprøytegifter som hovedregel ikke brukes og det skal gjøres tiltak mot veikantforsøpling som kan skade husdyr og vilt.
21. At fylkene skal være en driver for en ansvarlig rovdyrpolitikk med tydelig vernefokus som særlig ivaretar rødlistede dyrearter.
22. Bidra til at videregående opplæring i restaurant- og matfag har tydelig satsing på lokalmat, høsting av ville råvarer, dyrking av egne skolehager og bruk av råvarer i sesong.
23. Å verne storauren og ålen og bedre vandringsforholdene for fisk i alle de store og små vassdragene i fylket må være prioriterte tiltak i vannforvaltningsplanen.
24. Etablere et søkbart fond for skjøtselstiltak som kan gi økt naturmangfold i fylket.
25. Fylkeskommunene skal i sine arealinnspill til kommunene bidra til å sikre at alle innbyggere har trygg atkomst og kort avstand til sammenhengende turstinett og nærnaturterreng.
26. Sørge for at politikere og beslutningstakere har god kunnskap om naturforvaltning og klima.
27. Ved naturtilpasset friluftsliv skal vi tilpasse oss fremfor å tilrettelegge naturen. Det betyr blant annet at kyststi, padleleder og sykkelveier ikke skal svekke naturens egen bæreevne. Samarbeidet mellom fylkeskommunen og kommuner skal fortsette for å sikre større sammenhengende naturområder

Utdanning

Framtiden ligger i dagens utdanning. Å utvikle en videregående skole som bidrar til bærekraftig utvikling er viktig for fremtiden, men òg for elevene i deres egen samtid. Eleven sine subjektive opplevelser av å være et kritisk tenkende, lekende og lærende individ som betyr noe i et fellesskap gir grobunn for demokratiforståelse og medborgerskap.

De Grønne har en helhetlig tilnærming til læring og kompetanse, og mener at eleven har rett til å være en del av pedagogiske virksomheter som tar medvirkning, utforskning og kreativitet på alvor. Praktiske, estetiske, sosiale og teoretiske ferdigheter utfyller hverandre, og tverrfaglige tilnærminger gir økt forståelse for at alt henger sammen med alt.

Elever på videregående skoler har rett til et godt psykososialt miljø, der de blir tatt vare på og gitt anledning til å ta vare på hverandre. Til tross for at vi lever i en tid der mangfold er et ideal, har det normative aldri vært smalere, og mange unge opplever usunt stress og prestasjonsjag. Vi ønsker en skole som har fokus på relasjoner, trivsel, livskvalitet og elevsentrert undervisning.

Natur og grøntarealer er viktige for klima både ute og inne, og bidrar til trivsel for mennesker. De Grønne ønsker å skape trivsel og god læring ved å ta i bruk flere lettstelte grøntarealer inne og ute på videregående skoler, i form av skolehager, frukthager, grønne vegger, parker og rekreasjonsområder.

Miljøpartiet De Grønne vil:

1. Sørge for gode tverrfaglige helse- og sosialtjenester på videregående skoler.
2. Styrke laget rundt eleven. Etablere flere miljøterapeutstillinger som kan bidra til mindre utenforskap og gode læringsmiljø for alle elever, inkludert hjelp og støtte ved tilfeller av rasisme.
3. Tilrettelegge for at elevrådene ved de videregående skolene kan utvikle klima- og miljøtiltak på sine skoler.
4. Prioritere kontinuitet og utvikling av løsninger som fungerer for å få flere elever som har falt ut av videregående opplæring i jobb eller tilbake på skolen.
5. Jobbe for null mobbing på alle videregående skoler.
6. Tilby kortreist sunn, og billig mat i skolenes kantiner.
7. Tilby best mulig fjernundervisning, og at fjernundervisning vurderes som tilbud i små fag, også på tvers av fylkesgrenser.
8. Etablere kollektive botilbud for elever som må flytte hjemmefra for å gå på videregående skole.
9. Tilby mer spesialisering på Vg1.
10. Jobbe for at det skal bli mulig å ta fagbrev som sykkelmekaniker i Vestfold og Telemark
11. Tilrettelegge for mer samarbeid på tvers av fylkesgrenser for tilbud innenfor spesielle fagområder.
12. Legge til rette for at skoler, virksomheter og nærmiljø tilbyr opplæring som tar vare på lokale ressurser og tradisjoner, og etterspørselen fra det regionale næringslivet.
13. Satse på planting, trær, park og godt utemiljø på de videregående skolene, inkludert forsøk med skolehager for bruk i undervisninga.
14. Legge til rette for at naturbruksskolene Nome videregående skole avdeling Søve og Melsom videregående skole kan videreutvikles som fagmiljø for jordbruksnæringen.
15. Investere i miljøteknologi ved naturbruksskolene.
16. Legga til rette for at Gjennestad videregående skole kan videreutvikles innen gartnerfaget.
17. Styrke samhandlingen mellom landbruksnæring, universitet og forskingsmiljø (jfr. Landbruksmeldingen for Vestfold og Telemark).
18. Øke andelen av lærere på yrkesfag med både yrkes- og pedagogisk kompetanse.

19. Investere i miljøteknologi i bygningsmassen på de videregående skolene og benytte teknologien i undervisningen.
20. Stimulere til flere innovasjonssentre ved universitetet som kan samarbeide med lokale og regionale aktører om sosialt og grønt entreprenørskap.
21. Være åpne for løsninger som gir mer fleksibilitet, variasjon og tilpasset bruk av læretiden i bedrift.
22. Etablere prøveordninger med praksis knyttet til de tverrfaglige temaene i skolen, slik at bærekraftig utvikling, demokrati og medborgerskap, livsmestring og folkehelse blir mer enn teoretiske perspektiver.
23. Etablere en prøveordning der virksomheter knyttet til videregående skoler blir åpnet for reparasjonskafé, utlån av utstyr o.l.
24. Benytte fri programvare så langt det er mulig. Nyutvikling av, eller på vegne av, fylkeskommunene, skal benytte anerkjent fri programvarelisens.
25. Etablere en hurtigfil for helsearbeid i samarbeid med andre fylkeskommuner med mål å få gitt tilflyttede en nødvendig kompetanse for raskt å komme i jobb.
26. At alle videregående skolene skal forvalte sine arealer på en ansvarlig måte som ivaretar naturens interesser.
27. At fylkeskommunene og Opplæringskontoret skal styrke den videregående skolens rolle som formidler og forvalter av tradisjonshåndverk.
28. At Nome videregående skole sammen med Opplæringskontoret får mandat til å utarbeide relevante linjer for fagarbeidere i trygg og miljøvennlig gruvedrift koblet til den voksende industrien på Fen.
29. Etablere i samarbeid med andre fylkeskommuner en hurtigfil for tilflyttedes utdanning, eller NOKUT-godkjenning av eksisterende utdanning, for å muliggjøre en rask og god kvalifisering og overgang inn i jobb

Kulturliv

Et grønt samfunn inneholder et rikt, mangfoldig og aktivt kulturliv, og MDG vil jobbe for å gi kulturliv bedre vekstvilkår i distrikt og byer.

Kultur handler om ulike kunstneriske uttrykk og opplevelser, om skaperkraft og aktivitet. Kultur uttrykker noe menneskelig og kan bidra til å skape tilhørighet og livskvalitet. Det kan bidra til meningsfylte opplevelser, erfaringer og perspektiv, stedstilhørighet, selvforståelse, og innsikt om en selv og andre.

MDG jobber for et levende og aktivt kulturliv som kan bidra til økt handlekraft, skaperglede og individets tiltro til egne ferdigheter slik at flere kan være med å bidra til å forme egne omgivelser og se nye muligheter. MDG mener også at slike temaer vil være viktige komponenter i et mer bærekraftig samfunn. MDG mener videre at gode rammer for igangsetting og ivaretaking av kulturelle tilbud og initiativer er viktige bidrag til å skape levende og inkluderende bygde- og bysamfunn i hele fylket.

Miljøpartiet De Grønne vil:

1. Ta vare på, synliggjøre og dyrke kultur slik at vi får glede av mangfoldet vårt, i språk, historie, næring og ulike kulturuttrykk som kunst, musikk, teater, litteratur, håndverk, dans, idrett m.m.
2. Sørge for at kultursektoren verdsettes i hele fylket og sikres finansiering, utdannings- og arbeidsmuligheter i byer og distrikt.
3. Legge bedre til rette for at frivillige og profesjonelle aktører på kulturfeltet kan realisere aktiviteter som kommer fellesskapet til gode.
  - i. For eksempel gjennom tilskuddsordninger som gjør det enklere å igangsette initiativ som gagnar lokalsamfunnet på inkluderende og bærekraftig vis
  - ii. Sørge for at kommuner prioriterer å legge til rette for at aktører på kulturfeltet får tilgang til egnede lokaler å drive aktivitet
4. Styrke universell utforming på kulturelle arenaer i regionen.
5. Ivareta historisk byggekultur og håndverkstradisjoner både som immateriell og materiell kulturarv
6. Styrke arbeid med å forsterke praktiske ferdigheter og lokal materialkunnskap
7. Sikre støtte til bygningsvernsenteret
8. Ha gode formidlingsarenaer for kunnskap og erfaringsdeling
9. Etablere en fylkeskommunal kulturplan med handlingsplan der størstedelen skal gjennomføres i valgperioden

Samferdsel

Godt tilrettelagt transport legger premissene for hvor vi kan bo, jobbe og leve gode liv. MDG vil jobbe for at innbyggerne i Telemark og Vestfold kan ha gode liv der de bor, komme seg enklest mulig til jobb og ha gode fritidstilbud. Vi må ha matjorda, skogen, økosystemet og

menneskene i tankene når vi planlegger og bygger transporttilbud for framtiden. Samtidig må vi skape levende bygder med mulighet for fleksible transportløsninger og sikre at næringslivet får gode transportvilkår, slik at de kan fortsette å skape gode arbeidsplasser. Vi vet at dette er mulig å få til, da utviklingen av miljøvennlig, rask og trygg transport skjer hele tiden, over hele verden.

Miljøpartiet De Grønne vil:

1. Skape Norges beste gang- og sykkelregion.
2. Øke trafiksikkerheten blant annet gjennom sikring og vedlikehold av fylkesveier.
3. Øke sikkerheten på skoleveiene i regionen og redusere bilbruken i skoletransport.
4. At regionen skal være en destinasjon for sykkelturisme.
5. Gi gående og syklende mer plass, og bidra til fravik fra vegnormal når det gavner aktiv transport
6. Arbeide for å øke fremkommeligheten for gående og syklende på hele fylkeskommunenes veinett.
7. At fylkeskommunene skal være pådriver for å ta i bruk mer strøm i transport.
8. Ha en ladeinfrastruktur for elektrifisert kollektivtrafikk.
9. Øke tallet på kollektivavganger for at alle skal ha et funksjonelt kollektivtilbud nær hjemmet, arbeidsplassen, skole, service og næring.
10. Sørge for lave kollektivpriser, slik at det lønner seg å reise kollektivt i hele regionen.
11. Justere alle kollektivpriser slik at laveste takst gjelder fra 6-19 år, samt sikre reduserte takster for unge voksne fra 20-29 og for studenter.
12. Legge til rette for at Vestfold og Telemark fylkeskommuner og kollektivselskapene kan styrke kollektivtrafikken gjennom bruk av autonome kollektivtrafikk-løsninger.
13. Forbedre gang, sykkel- og bilvedlikehold fremfor å bygge nye veier.
14. Investere i praktiske og trygge parkeringsplasser for sykler. I tillegg vil vi opprette støtteordninger for private til å bygge sykkel-parkeringplasser.
15. At fylkeskommunen skal bidra til at kommunene tilrettelegger for flere bilfrie gater, f.eks. gågater i tettstedsentrum og hjertesoner rundt skoler.
16. Jobbe for at Vestfoldbanen og Sørlandsbanen kobles sammen
17. At Vestfoldbanen skal investeres i slik at det blir flere avganger og mindre buss for tog, med forsering av nytt dobbeltspor fra Tønsberg til Larvik og videre.
18. At det skal bli enklere å bytte mellom ulike former for kollektivt. Buss, tog og ferger må korrespondere godt.
19. Tilrettelegge for trafiksikker el-sparkesykkelbruk.
20. At det skal bli enkelt å ta med seg sykkel på kollektivtransport.

21. Ha blomsterenger i veikanten for å ivareta naturmangfoldet og prioritere ressurser fra kantslått til annet vedlikehold og sikring.
22. Bidra til at reglene om private hekker håndheves for å sørge for trafiksikkerheten.
23. Bidra til flere mindre logistikknett knyttet til jernbane heller enn få, store med mye bil-til-bil transport som øker tungtrafikken på veiene.
24. Stoppe arbeidet med planlagt bru fra Ramberg til Smørberg i Bypakke Tønsberg av hensyn til naturverdier og klimagassutslipp.
25. At jernbanen skal være hovedpendlerrute til, fra og innad i regionen og derfor at stasjonene i alle byene mellom Skien og Oslo må ivaretas og ikke nedprioriteres i Intercity-satsingen.
26. At nytt togstopp i Skien sentrum prioriteres, for å gjøre toget attraktivt for flere ved å redusere andelen som må bruke buss/bil for å komme seg til og fra toget.

Næringsliv og energi

MDG vil legge til rette for de næringene vi trenger for en bærekraftig framtid, som kan skape verdier i samfunnet med de utsiktene som energikrise og krig i Europa har skapt.

I overgangen fra oljebasert til grønn økonomi er omstilling og etablering av nye typer arbeidsplasser viktig. MDG vil ha trygge arbeidsplasser, både nå og i framtiden. Det innebærer at omstillingen må skje nå.

Både industriarbeidsplasser og små og mellomstore bedrifter er en del av det grønne skiftet, og noe av det vi skal leve av når oljeindustrien legges ned. Energikrisa har nok en gang vist at vi både trenger mer klimavennlig energiproduksjon og redusert energibruk.

Energiproduksjon både i småskala og i storskala, ivaretaging av eksisterende ressurser gjennom sirkulære mekanismer og reparasjonsøkonomi bidrar alle til i omstillingen som må til og MDG vil støtte bedriftene som vil være med på denne livsviktige omveltningen.

I Grenland blir det alt satset på sirkulær og utslippsfri industri, karbonfangst, autonom og utslippsfri transport og stadig mer miljøvennlig offshoreteknologi som kan benyttes til langt mer enn oljevirkosomhet. Innen 2040 vil vi at all industri i Telemark og Vestfold skal være basert på sirkulær økonomi, og være karbonnegativ. Målet er å bli den første klimapositive industriregionen i verden.

Miljøpartiet De Grønne vil:

1. At inkluderende arbeidsliv skal være et felles ansvar.

2. Støtte tiltak som gir ungdom og andre personer som står utenfor arbeidslivet tilgang til betalt arbeid
3. Tilrettelegge for fleksible transportløsninger tilpasset personer med funksjonsnedsettelse, særlig i forbindelse med reiser til arbeid eller utdanning.
4. At fylkeskommunene skal bidra mer til utdanning, etterutdanning, kurs og sertifiseringer.
5. At fylkeskommunene skal ha medvirkning for bedre å balansere hensynet mellom energi og natur i oppgradering av strømnnett for en mer elektrifisert region, samt bidra til bedre utnyttelse av eksisterende strømnnett heller enn nyutbygging.
6. Ha videre solcellesatsing på eksisterende bygg og andre konfliktfrie områder.
7. At fylkeskommunene må være aktører som arbeider for å forenkle regelverk for klimavennlig strømproduksjon som kan deles mellom industri-, bolig- og tjenestebygg.
8. Bidra til økt bruk av elektriske båter med god tilgang til landstrøm og ladeinfrastruktur til disse.
9. Stoppe cruiseanløp frem til båtene kan håndteres på en klimavennlig måte med landstrøm/alternative energikilder ombord.
10. Ta ambisjonene om verdens første klimapositive industriregion seriøst. Dette krever sirkulær ressursutnyttelse og en føre-var-holdning ved store inngrep og utslipp.
11. Støtte industri og annet næringsliv som ønsker å bli med bærekraftig og aktivt arbeide for å bli lavutslipp eller karbonnegativ.
12. At fylkeskommunen skal være en aktør i bevaring av industrihistorie, bygningshistorie, kulturhistorie og naturopplevelser..
13. Bidra til at næringslivet og reiselivsaktører har tydelige målgrupper i og nær regionen.
14. Bidra til å utvikle og gjøre regionale reisemål bedre kjent for å styrke lokale reiselivsaktører og fremme alternativer til kostbare og forurensende utenlandsferger.
15. Støtte prosjekter innen karbonfangst og karbonbruk knyttet til industri og prosesser.
16. Støtte gründere innen grønne næringer med alt vi har i verktøykassa av fondsmidler, innkjøpsordninger og andre tiltak.
17. Bygge ut vindkraft med varsomhet. Mindre anlegg nær eksisterende infrastruktur kan gi verdifull lokal produksjon. Vi vil unngå bygging i sårbare områder og ha absolutt forbud i nasjonalparker og verneområder.
18. Støtte innovasjonsprosjekter for autonom og utslippsfri transport etter modell av Yara/Birkeland.
19. Støtt innovasjon der oljebasert offshorekunnskap blir benyttet til klima- og miljøvennlige løsninger.
20. Støtte videreutvikling av Den Magiske Fabrikken i Tønsberg og etablere og videreutvikle tilsvarende biogassanlegg i Telemark.

21. Støtte firma som skaper ny virksomhet basert på ressurser på avveie..
22. Sørge for at fylkeskommunene bruker gjenbruk og reparasjon heller enn nyinnkjøp.
23. At fylkeskommunene som forbrukere, i krav til anbud, legger vekt på levetid, kvalitet, rettferdighet og at det er mulig å reparere og spore..
24. Laga stipendordninger og arrangementer for å fremme grønne næringer.
25. Støtte en massiv utbygging av solenergi på næringsbygg.
26. Støtte karbonfangst i Brevik.
27. Vurdere skånsom utvinning av sjeldne jordarter fra Fensfeltet etter grundige utredninger av miljøbelastning og naturhensyn.
28. Særlig besøkte turistmål kan gis anledning til å innføre besøksavgift som skal bidra til å ta vare på stedenes egenart og særtrekk
29. Benytte de naturgitte forutsetningene i regionen til å utvikle næringslivet.
30. Støtta opp om forskning og utvikling for en mer dyrevennlig, økologisk, bærekraftig og utslippsfri oppdrettsnæring.
31. Jobbe for at akvakulturnæringene for framtiden, med fokus på alger, kan blomstre i Vestfold og Telemark.
32. Arbeide for at fylkeskommunen blir en pådriver og best mulig tilretteleggende instans for etablering av solcelleparker i kommunal, fylkeskommunal og privat regi i stor skala i Vestfold og Telemark, og at tak på offentlige bygg som regel får solfangst.
33. Solrike overskuddsareal knyttet til eksisterende veier, tak over bruer og infrastruktur for strøm bør vurderes for oppføring av solcellepanel/solfangingsanlegg. Det samme med brakklagte næringsareal som steinbrudd og grustak.

Areal

For MDG er arealpolitikk viktig, særlig med tanke på verneområder. Vi vil stoppe en utvikling der mer og mer skog, myr og matjord blir rasert til fordel for bolig, hytter og næring. Denne utviklingen er ikke bærekraftig verken for mennesker eller miljø eller økonomien.

Miljøpartiet De Grønne vil:

1. Verne all dyrket mark i Telemark og Vestfold mot utbygging og forhindre omdisponering av dyrkbar jord. Matjord bør dyrkes opp der det kan skje uten skade på naturmangfoldet. Målet er å øke arealet dyrka jord uten å redusere naturareal.
2. Fortette ved fortrinnsvis å utnytte grå flater som alt er bygget på, der det er – eller enkelt kan bygges – god infrastruktur. Dette sparer matjord, natur og friluftsområder.
3. At målet om full arealnøytralitet innen 2030 følges opp av fylkeskommunene.
4. Jobbe for at det innføres best mulige avbøtende tiltak både til lands og til vanns. Bruke arbeidet med arealnøytralitet til å restaurere naturen.
5. Bidra til vern av 30% av havområdene innen 2030 og være en pådriver for restaurering av Oslofjorden.
6. At fylkeskommunene skal kartlegge konfliktområder hvor vern bør vurderes og kartlegge arealer som kan brukes til naturrestaurering/tilbakeføring.
7. At fylkeskommunene skal være klima- og miljøbevisste samarbeidspartnere overfor andre aktører i helhetlig arealforvaltning, med fokus på arealnøytralitet.

Landbruk

MDG vil endre gjeldende landbrukspolitik. Vi vil stoppe en utvikling der hvert gårdsbruk skal bli større og større, med økende gjeld og bønder som må springe fortere og fortere. Denne utviklingen er ikke bærekraftig verken for miljø, økonomi eller bonden. Nye konsepter for omsetning og utvikling av lokalmat skal gi større inntekter. Landbruk er den viktigste næringa i regionen vår, men klimaendringene truer matproduksjonen. Regionen kan selv dekke mye av eget matbehov, og en slik satsing må til. Lokal mat gir god beredskap og trygghet.

Miljøpartiet De Grønne vil:

1. Verne all dyrka matjord i Telemark og Vestfold mot utbygging og forhindre omdisponering av dyrkbar jord. Dyrkbar jord bør dyrkes opp der det kan skje uten skade på biodiversiteten. Målet er å øke arealet med dyrka mark.
2. Endre retning i landbrukspolitikken ved å øke satsingen på små- og mellomstore bruk og motvirke monokulturen i jordbruket.
3. Styrke selvforsyningsgraden i regionen ved å legge om til dyrking av mer menneskemat.
4. Ha en husdyrproduksjon som er basert på norske ressurser, ikke importert korn og soya.

5. Jobbe for et landbruk som tar natur og klima på alvor.
6. Fremme mangfold – dyrking av grønnsaker som er nye eller nye for regionen.
7. Stoppe soyaimporten ved å motivere til lokal proteinvekstproduksjon.
8. Opprette et lokalmatfond.
9. Styrke målene for økologisk produksjon og forbruk, og støtte opp under økologisk landbruk som spydspiss for mer bærekraftig matproduksjon.
10. Stille krav til 50% økologisk eller lokalt produsert mat i offentlige matinnkjøp.
11. Støtte bruk av fangvekster, grønngjødsling og andre tiltak for å skape større biomangfold, binding av karbon og mer liv i jorda.
12. Støtte og planlegge for urbant landbruk, andelslandbruk, kooperativ, besøksgårder og markedsdager.
13. Fremme beiting i utmark og utvikle nye beiteløsninger med mannskap, bruk av hunder, blanding av dyreslag og bruk av ny teknologi.
14. At omregulert dyrket og dyrkbar jord i kommuneplaner som ikke er bygd på innen åtte år skal føres tilbake til landbruk. Fylkeskommunen skal aktivt følge opp kravene til bo- og driveplikt.
15. Støtte gårdbrukere som ønsker å investere i traktorer og andre landbruksmaskiner som går på klima- og miljøvennlig energi.
16. Støtte prosjekter for lettere omsetning av ledige gårder og småbruk for å styrke bosettingen i distriktene.
17. Støtte utbygging av klima- og miljøvennlig energiproduksjon (næreenergi) og ENØK-tiltak på gårdsbruk.
18. Gi støtte til søk etter rådyrkalver i våronna.
19. Kun tillate høstpløying etter søknad til landbrukskontoret i fylket

Skogbruk

Mer enn halvparten av Vestfold og Telemark er skogkledd. Vi har den høytliggende fjellbjørkeskogen, vide barskoger med innslag av edelløvskog, kalklindeskog i Grenland og verdens nordligste bøkeskog i Larvik.

Skogbruket spiller en svært viktig rolle i det grønne skiftet. Skogene tar opp store mengder CO₂ og er dermed enorme karbonlagre. Karbonet er lagret i selve tømmeret og som organisk

materiale i bakken. Når bakken blir utsatt for solvarme ved flatehogst er karbonutslippene store, og det tar flere tiår før nyplantede trær kompenserer for det.

Sunn skog tar opp store mengder vann og fungerer som en stor svamp som gjør faren for flom etter kraftig regn mindre. Dette gjelder spesielt blandingsskog mer enn plantasjeskog, og er nok en grunn til å verne urørt skog..

Halvparten av alle truede arter er tilknyttet skog. Det reduserte artsmangfoldet er svært alvorlig. Flatehogst og fragmentering av skogsområder (f.eks. med veier) øker artstapet. MDG vil snu denne trenden. Skogsdrift må drives slik at dyr og planter har nok livsgrunnlag i form av mat, hekkesteder, steder å gjemme seg og ynglesteder,

Miljøpartiet De Grønne vil:

1. Arbeide for at skogbruket skal balansere rollen som klimavennlig leverandør av byggematerialer og råstoff til biovarme og biodiesel med hensynet til biomangfold.
2. Støtte bruk av tre, heltre og massivtre som byggematerialer i stedet for stål og betong.
3. Støtte produksjon av biokull av skogsavfall, samt utvikle andregenerasjons biodrivstoff basert på skogsvirke.
4. Bidra til produksjon av massivtre i Telemark.
5. At fylkeskommunene skal bruke trevirke som ikke er fra truet naturskog i inn- eller utland.
6. Øke konkurransekraften for tre som byggemateriale gjennom krav til livsløpsanalyser i teknisk forskrift i byggsektoren.
7. Videreutvikle norsk treforedlingsindustri gjennom å stimulere til spesialisering og innovasjon.
8. Arbeide for at skogforvaltningen skjer på økologiske premisser.
9. Bidra til å nå det nasjonale målet om 10 prosent vernet skog ved å informere og motivere skogeiere til frivillig skogvern.
10. Fremme skånsom hogst ved tilskudd til plukkhogst, lukket hogst og hogst på små flater.
11. Ta vare på tilvekst og naturmangfold.
12. Garantere en usprøytet skog. Innbyggerne skal alltid kjenne seg trygge på at de kan drikke vann fra elver og plukke bær og sopp.
13. Stimulere til at hver enkelt skogeier ser lønnsomhet og nytte i å pleie skogen.

Helse og livskvalitet

De Grønne legger vekt på helsefremmende perspektiver i alle samfunnsområder. God helse er ikke bare fravær av sykdom. Det er også å kunne bidra i samfunnet på egne premisser, og bestemme over eget liv. Det er å kunne gå på skole og til arbeid, få spennende og interessante opplevelser og mestre hverdagslige utfordringer. De Grønne vil ta tak i drivkrefter bak forbruks- og prestasjonsjag.

De Grønne mener det er viktig å holde fast på menneskelig mangfold, og tar avstand fra negativ diskriminering. Vi avviser forsøk på å sette alle fra ett område eller én kultur i samme bås. Mangfold må likevel aldri benyttes som et påskudd for å stille spørsmål ved menneskerettighetene. De Grønne setter personlig frihet høyt, men da en grønn frihet der solidaritet og medfølelse setter grenser for individets frihet – ikke omvendt.

Miljøpartiet De Grønne vil:

1. Styrke tilgangen til natur og friluftsliv, som er viktig for helsa, og en viktig del av norsk kultur.
2. Støtte arrangementer som har til hensikt å inkludere alle grupper i samfunnet og skape gode sosiale møteplasser.
3. Støtte rusfrie arrangementer.
4. Styrke samhandlingen mellom skolehelsetjenesten, PP-tjenesten, barnevernet, psykisk helsevern og fastlegene.
5. Styrke samarbeidet mellom helsesektoren og NAV for bedre å kunne kombinere utdanning eller arbeid med behandling.
6. Jobbe for å få tilbake mer demokratisk styring av sykehusene.
7. Opprettholde gode tilbud på lokalsykehusene i tråd med den medisinske utviklingen og det de som bor der trenger.
8. Gjøre terskelen for nødvendig tannbehandling lavere.
9. Legge til rette for at interesseorganisasjoner med ulike tilnærminger til rusomsorgen kan ta imot støtte til informasjonsarbeid og arbeid mot rusavhengighet..
10. Øke rammene for TT-kort.
11. Etablere et uavhengig og eksternt varslingsystem for avvik.
12. At 15% av kulturtilskudd skal ha et mangfolds- og minoritetsperspektiv.
13. At fylkeskommunene skal satse på kurs og etterutdanning av personell innenfor psykisk helse med spesielt fokus på skeive, minoritetsbefolkningen, flyktninger og asylsøkere.

14. At fylkene skal opprette innvandrers- og minoritetsråd etter modell fra bl.a. Vestland, Oslo og Trondheim.
15. At fylkeskommunene skal utarbeide handlings- og beredskapsplaner for rasisme og diskriminering, som evalueres årlig av en minoritetsledet gruppe.
16. At fylkeskommunene skal arrangere voksenopplæringskurs med viktige samfunnsfunksjoner som NAV, skatt og økonomisk aktivitet for å bedre integreringen i fylkene.
17. At fylkeskommunene skal samarbeide med Kirkens Bymisjon og Skeiv Verden for trygge møteplasser for skeive og minoritetsgrupper i fylket.
18. At fylkeskommunene supplerer med økonomisk bistand for flyktninger og asylsøkere i fylkene som ønsker å bo utenfor mottak.
19. Arbeide for å få sosialombud i fylket, i samarbeid med kommunene, etter modell fra Oslo.

To fylker – én region

Miljøpartiet De Grønne mener at Vestfold og Telemark er en region med store felles utfordringer og muligheter. Selv om fylket deles betyr ikke det at Vestfoldinger og Telemarkinger ikke har felles interesser. Saker som vern av Oslofjorden, veiutbygging, fornybarsatsing, landbruk og industri er alle saker som innbyggerne i regionen vår må delta i som en felles satsing. Heller enn å bruke mye ressurser på en tung prosess med oppdeling av mange tjenester, så mener De Grønne at disse pengene bedre kan brukes på samarbeid i de viktige segmentene i regionen.

Det vil være helt naturlig at mange saker håndteres på fylkesnivå, men vi må åpne for også å håndtere flere saker innenfor den eksisterende regionale infrastrukturen. Det kan være kollektivtrafikk, utbygging av sykkelveier med mer.

De Grønne mener også at det kan være like nyttig å se på regionen som tredelt med Vestfold, Grenland og Indre Telemark som lokalregioner, som det er å se på den som to fylker. Det er utfordringer i Indre Telemark som de ikke har i de to andre lokalregionene i like stor grad, f.eks. med kollektivtransport og tilbud for ungdom og personer med funksjonsnedsettelse.

Miljøpartiet De Grønne vil:

1. At regionen skal bestå som aktør i de tjenestetilbudene der det er logisk heller enn å bruke store summer på å splitte.

2. At kollektivtransport skal koordineres til det beste for innbyggerne i regionen heller enn å tilfredsstille den til enhver tid sittende regjerings tanker om hvordan fylkene skal deles.
3. At man skal se på regionalt samarbeid også utenfor Vestfold og Telemark for å gi innbyggerne de beste tjenestene.
4. At skoleungdom skal kunne få de beste studiealternativene på tvers av fylkesgrensene.
5. At tjenester som spesialisthelsetjenesten forblir regional for ikke å svekke tilbudet til innbyggerne i regionen.